

SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA

PREDAVANJE 2

Dr Branislav Rabotić, prof.

**VISOKA TURISTIČKA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA
2012.**

EKOTURIZAM

- ◆ Ekoturizam ('eko' = skraćenica od 'ekološki') se odvija u nenarušenim prirodnim područjima i predstavlja oblik turizma koji teži zaštiti životne sredine, poboljšanju kvaliteta života lokalnog stanovništva i edukaciji posetilaca.
- ◆ Naglasak je na učenju o prirodnim i kulturnim resursima nekog područja.
- ◆ Ekoturizam uključuje raznovrsne aktivnosti, kao što su putovanje kroz planinu ili džunglu, poseta jedinstvenim ekosistemima (prašume, koralni grebeni i sl.), razgledanje životinjskog sveta (ptice, delfini, kitovi, gorile) i safari ture.

Definicija

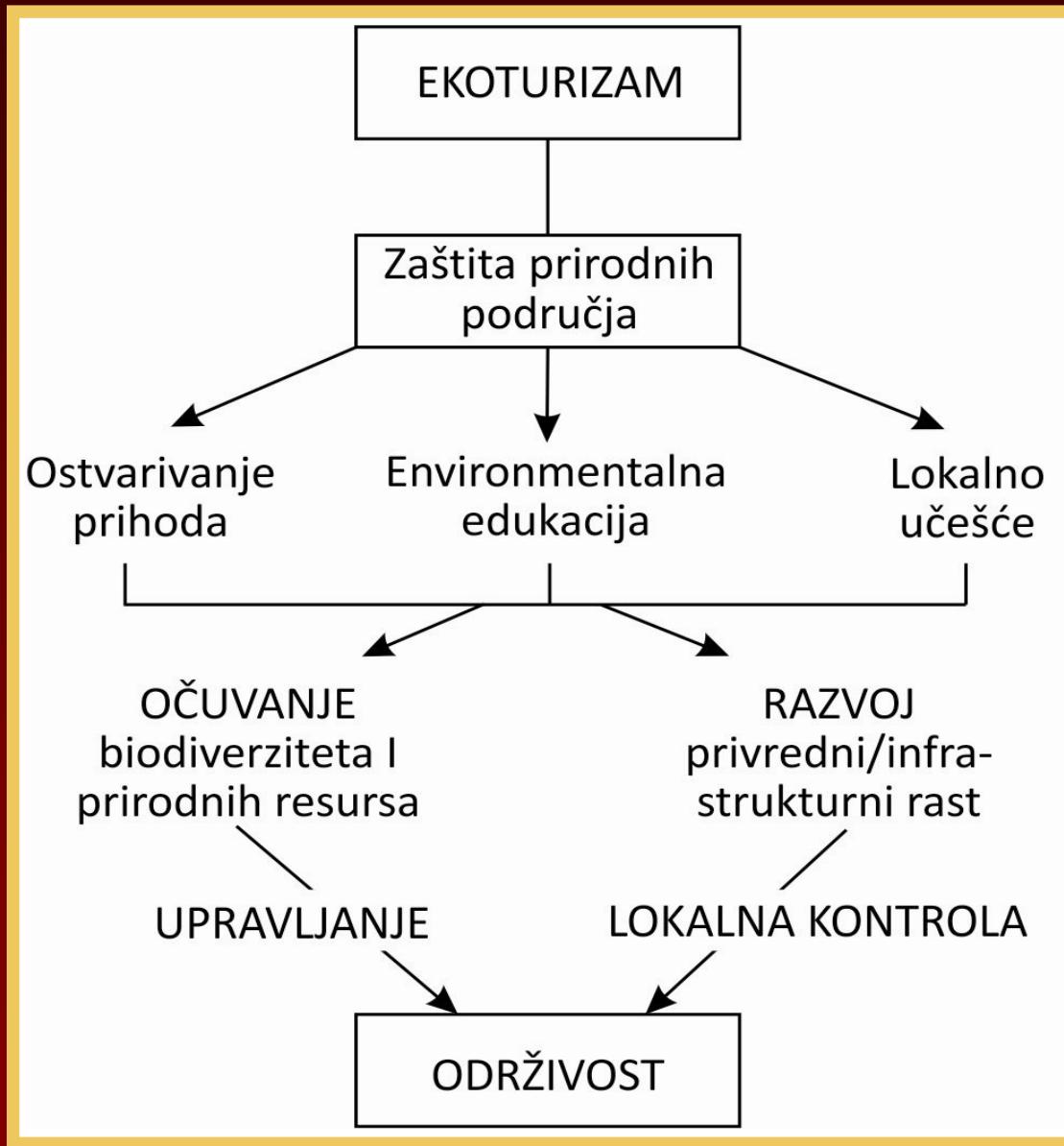
- ◆ Pojam ekoturizam prvi je formulisao meksički arhitekta Ceballos-Lascurén. Iako nema opšte prihvaćene definicije ekoturizma, ovo je jedna od najkompletnijih:
- ◆ ‘Environmentalno odgovorno putovanje u relativno nedirnute oblasti prirode sa ciljem uživanja u njoj, kao i njenog uvažavanja (uključujući i prateće kulturne objekte iz prošlosti i sadašnjosti), a koje promoviše zaštitu životne sredine, rezultira malim uticajem posetilaca i omogućava korisnu i aktivnu društveno-ekonomsku uključenost lokalnog stanovništva’.

◆ Ekoturizam treba:

- da privuče turiste u prirodna okruženja koja su jedinstvena, ali i pristupačna,
- da se organizuje s ciljem očuvanja prirode kroz edukaciju,
- da dovede do promene stavova lokalnog stanovništva i uprava,
- da obezbedi zapošljavanje i pruži preduzetničke prilike lokalnom stanovništvu.

◆ Ekoturizam je ‘industrija u rastu’, pogotovo u manje razvijenim zemljama, gde se promoviše u funkciji upravljanja zaštićenim područjima i zaštite okoline i održivog razvoja.

Komponente, funkcije i efekti

5 principa ekoturizma

- ◆ **Zasnovan na prirodi**

(zavisi od prirodnog ambijenta, ali se može odnositi i na kulturne odlike; zaštita prirodne sredine je ključna za njegov razvoj);

- ◆ **Ekološki održiv**

(svi njegovi oblici treba da budu ekološki održivi, iako to u praksi varira od slučaja do slučaja);

- ◆ **Environmentalno poučan**

(edukacija o prirodnoj sredini i interpretacija su ključne odlike ekoturizma; turisti takvu vrstu poduke i očekuju);

◆ **Lokalno koristan**

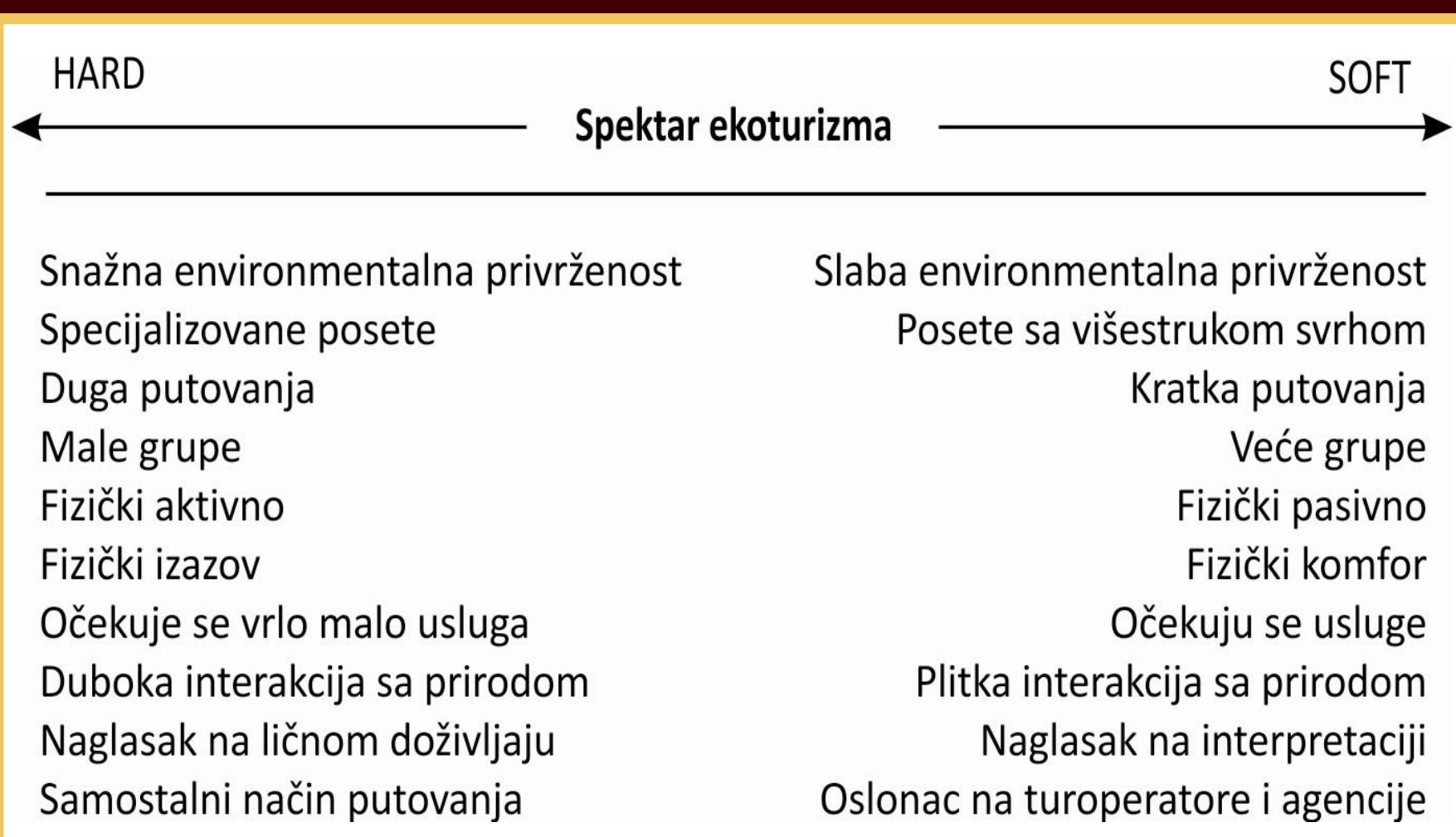
(ekoturizam treba da uključi lokalnu zajednicu na korist i zajednice i ambijenta, kao i da poboljša kvalitet turističkog doživljaja);

◆ **Doživljaj za turiste**

(satisfakcija posetilaca ekoturističkim doživljajem i njihova bezbednost su od vitalnog značaja za budućnost ‘industrije ekoturizma’).

Koncepti ekoturizma

- ◆ U literaturi se naglašavaju dve osnovne varijante ekoturizma - 'tvrda' (*hard*) i 'meka' (*soft*).
- ◆ **'Tvrdi' ekoturisti**
Duboko zainteresovani, poseduju znanja o ekologiji, spremni su da putuju pod težim uslovima sa malo udobnosti i žele autentičan doživljaj na specijalizovanom ekoturističkom putovanju.
- ◆ **'Meki' ekoturisti**
Imaju neformalno interesovanje za prirodu, manje su spremni na neudobne uslove i fizički napor, doživljaj im je površniji i često ga ostvaruju uz pomoć medijatora (agencija, vodič), kao deo šireg turističkog doživljaja.

- ◆ Osim navedenih ‘idealnih’ tipova ekoturizma, u realnom životu oni mogu biti ‘tvrdi’ ili ‘mekši’, a postoje i hibridne forme.
- ◆ I veliki i mali broj turista može imati i pozitivan i negativan uticaj. Obim prometa, sam po sebi, ne mora biti problem, ali je potrebno proširiti ekoturističke principe i na ‘meke’ varijante.
- ◆ Neki autori stavljaču naglasak na ‘neutralne’ ekoturističke aktivnosti (minimalni uslovi za posetioce bez pogoršanja postojeće situacije) i napominju da čak i ‘proverene’ ekoturističke destinacije nisu naročito odane ekološkim kriterijumima.

- ◆ Weaver (2005) smatra da se kontradiktorne pobude *tvrdog* i *mekog* ekoturizma mogu pomiriti njihovim prostornim i vremenskim razdvajanjem: divlji ambijenti – *tvrde* ekoturističke aktivnosti, a razvijeni delovi – *meke* ekoturističke aktivnosti.
- ◆ **Formula 95% : 5%**
- ◆ U nekim nacionalnim parkovima dominiraju *meki* ekoturisti (95%) koji posećuju malo i relativno razvijeno područje (5% parka). Istovremeno, mali broj *tvrdih* ekoturista provodi tu kratko vreme i žele da posete divlji i nerazvijeni ostatak parka (95%).
- ◆ Tako, samo mali deo parka prihvata najveći deo turista, pa prihodi koji se tu ostvaruju mogu poslužiti u upravljanju ostatkom nacionalnog parka.

- ◆ Orams (2001) smatra da neke ekoturističke aktivnosti daju veći doprinos nego druge, pa su zato odgovornije i pozitivnije. Ekoturističke aktivnosti koje, zapravo, umanjuju kvalitet prirodne sredine treba tretirati kao neodgovorne i eksploracijske.
- ◆ U suštini on tvrdi da svi oblici ekoturizma ne moraju biti podjednako 'dobri' i daje tipologiju u vidu sledećeg kontinuma:

Ekodestinacija

- ◆ Očuvane prirodne atrakcije u okviru zaštićenog predela;
- ◆ Mala gustina razvoja;
- ◆ Turizam ne šteti prirodi;
- ◆ Razvoj malih lokalnih preduzeća čiji su vlasnici lokalni stanovnici;
- ◆ Mesta namenjena rekreaciji na otvorenom osmišljena tako da zaštite osetljive resurse;
- ◆ Unapređenje objekata za smeštaj gde se pruža istinsko gostoprимstvo od strane prijateljski naklonjenog i motivisanog osoblja;
- ◆ Raznovrsnost lokalnih festivala i priredbi na kojima se pokazuje osećaj ponosa lokalne zajednice...

Najpoznatije destinacije

- ◆ Iako je ekoturizam globalni fenomen, nekoliko destinacija je naročito popularno:
 - Australija
 - Kostarika
 - Belize (ex: Britanski Honduras)
 - Novi Zeland
 - Peru
 - Antarktik.
- ◆ Već ima negativnih efekata kao što su: rast cena zemljišta, kulturna degradacija, oštećenje koralnih grebena, poremećaj u razmnožavanju ptica na Antarktiku zbog turističkih aktivnosti i sl.

Ekokonačište

- ◆ Predstavlja poseban smeštajni objekat koji nudi manji komfor u odnosu na standardne hotele, jer naglasak boravka nije na udobnosti već na aktivnosti (pešačenje, jahanje, posmatranje ptica i sl.).
- ◆ Gradi se od autohtonih materijala, u skladu sa tradicionalnom arhitekturom i odlikama okolnog ambijenta.

Ekokonačište: kriterijumi

- ◆ Štiti prirodne i kulturne komponente okruženja.
- ◆ Tokom izgradnje vrši minimalni uticaj na životnu sredinu.
- ◆ Uklapa se u specifičan kontekst okruženja.
- ◆ Koristi alternativne i održive opcije u potrošnji vode.
- ◆ Obezbeđuje pažljivo postupanje sa smećem i otpadnim vodama.
- ◆ Primenuje programe ekološkog obrazovanja i vaspitanja, kako zaposlenih tako i turista.
- ◆ Daje doprinos održivom razvoju lokalne zajednice u vidu raznih istraživačkih programa.

Ekoturistička 'industrija'

◆ Oblici ekoturističkih putovanja:

- **Boravišni** (boravak u ekodestinaciji, odnosno ekokonačištu, na primer u nacionalnom parku; većina posetilaca dolazi u svojoj režiji i prisustvo vodiča ne smatraju neophodnim; razne aktivnosti: posmatranje ptica, vožnja kanuom, jahanje konja, vožnja biciklom, edukative posete lokalnim muzejima, zoološkim vrtovima, farmama leptira).
- **Ekoture**
(pošto su ekoture pretežno usmerene ka perifernim područjima i često podrazumevaju neočekivane, pa i rizične situacije, gotovo uvek se organizuju u pratnji ekoturističkih vodiča).

- ◆ Tuoperatori koji se bave organizacijom ekoturističkih putovanja moraju biti posvećeni principima ekoturizma i poštovati određena pravila ponašanja (konkretne uslove i ograničenja).
- ◆ Prema anketi TIES (Međunarodno društvo za ekoturizam), tuoperatori podržavaju principe održivog turizma, ali tek 15% njih i primenjuje neki takav princip u slučaju prevoza turista.
- ◆ Verovatnije je da će receptivni tuoperatori (obično mali i locirani u zemljama u razvoju) iskazati veću osjetljivost i preduzimljivost, na primer transport turista javnim prevozom, korišćenje vozila sa alternativnim gorivom, posebna instruktaža osoblja i sl.
- ◆ Primer: Dynamic Tours, Maroko (str. 45).

Karakteristike ‘dobre’ ekoture

- ◆ U sferi organizovanih putovanja, ekotura je ‘mala, individualno vođena tura, koja uzima u obzir pitanja zaštite prirodne okoline, pomaže lokalnu ekonomiju i instruiše putnike o prirodi i kulturi područja u kojem se nalaze’.
- ◆ Pre putovanja pruža informacije o kulturi i životnoj sredini koji su cilj posete.
- ◆ Pre polaska i tokom ture nudi smernice za odgovarajuće odevanje i ponašanje.
- ◆ Nudi detaljno informisanje po dolasku turista u destinaciju o geografskim, društvenim i političkim karakteristikama, kao i o njenim environmentalnim izazovima.
- ◆ Nudi sadržajne usluge lokalnih vodiča.

- ◆ Nudi mogućnost za susret i razmenu međusobnog uticaja sa lokalnim zajednicama.
- ◆ Razvija razumevanje za svakodnevni život i tradiciju lokalnog stanovništva, kao i za probleme koji su odgovarajući za raspravu, unapređujući interakciju zajednica
- ◆ Pruža mogućnost lokalnim nevladinim organizacijama da daju svoj doprinos.
- ◆ Obezbeđuje da ulaznice u park budu plaćene.
- ◆ Nudi smeštaj usklađen sa lokalitetom.

Ekoturističko vođenje

- ◆ Vodiči eko tura moraju biti posebno obučeni za ture u prirodi, poznavati teren i moguće rizike, vladati veštinom kvalitetne interpretacije (tumačenje) i promovisati principe održivog turizma (odgovornog ponašanja turista).
- ◆ U pitanju su tzv. izvorni vodiči (Cohen, 1985), koji za razliku od profesionalnih turističkih vodiča pružaju usluge na ‘periferiji’ turističkog sistema i svojim aktivnostima doprinose nastanku novih atrakcija.
- ◆ Glavne uloge vodiča su: **motivator** (podstiče turiste da poštuju prirodnu sredinu i obeshrabruje njihovo štetno ponašanje) i **tumač** (objašnjavaju prirodne atrakcije i ukazuju na njihovu osjetljivost kao resursa).
- ◆ Umesto licenciranja takvih vodiča, u nekim sredinama se praktikuje sertifikacija (Australija).

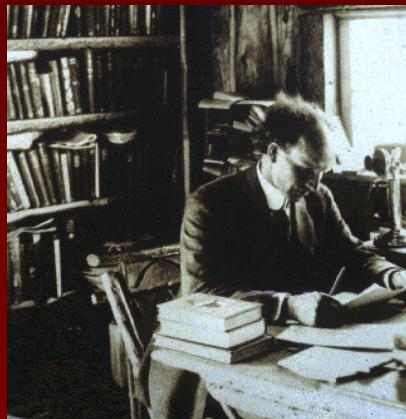
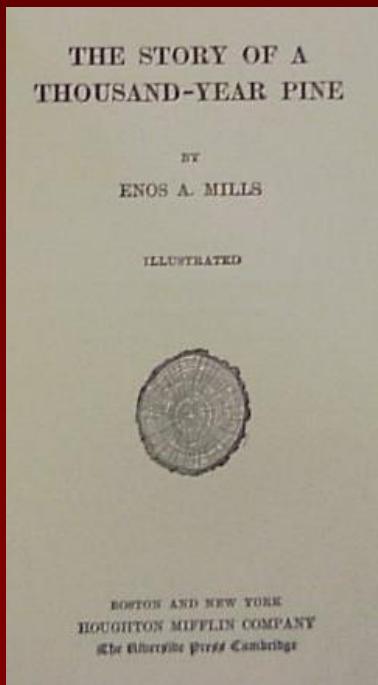
Interpretacija

- ◆ Koncept interpretacije nastao je prvih decenija 20. veka, sa uvođenjem organizovanih tura kroz prirodu, u pratnji posebnog tumača (Stenovite planine, SAD).
- ◆ Prema Tildenu, interpretacija je ‘obrazovna aktivnost čiji je cilj usmeren više na otkrivanje značenja i odnosa... posredstvom doživljaja iz prve ruke i ilustrativnih sredstava, a manje na nabranje faktografskih podataka’.
- ◆ Razne prirodne, kulturne i naučne pojmovnosti objašnjavaju se turisti običnim, svakodnevnim jezikom (po pravilu, u vidu zanimljive priče), koji je razumljiv ‘prosečnom’ čoveku koji nije stručan za konkretnu temu.

- ◆ Interpretacija služi i kao sredstvo menadžmenta kojim se posetiocima i turistima objašnjava vrednost lokalnih resursa i atrakcija, što kod njih izaziva razumevanje, utisak i divljenje, a time i odgovornije ponašanje prema životnoj sredini.
- ◆ Podstiče ljude na razmišljanje, stimuliše njihovo interesovanje i pomaže im da to što gledaju zaista i vide, razumeju i dožive na pravi način.
- ◆ Interpretacija se može ostvarivati **direktno** ili **indirektno**.
- ◆ Indirektna podrazumeva komuniciranje preko raznih medija i sredstava (plakat, prospekt, plan ili skica, audio ili audio-vizuelni vodič, uređena šetna staza sa oznakama, turistička signalizacija i sl.), dok se neposredna ostvaruje interakcijom između tumača (vodič, kustos, informator, predavač) i turista.

- ◆ Kod nekih specifičnih oblika turizma (ekoturizam, kulturni ili etnički), interpretacija predstavlja neophodnu komponentu ponude i od značaja je za konkurentsку sposobnost destinacije.

Enos Mills (1870-1922)
'Father of Rocky Mountain National Park'

Freeman Tilden (1883-1980)
'The soul of interpretation'

